

ДАДЕНОСТИ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ

Доц. Д-р Никола Конов

Катедра "Международни икономически отношения"

[СА "Д. А. Ценов"](#) – Свищов

Резюме:

Предлаганият за публикуване материал засяга етапите в развитието на аграрния туризъм по света и у нас. Очертани са засега скромният в тази насока български опит и резултатите от него. Формулирани са и основните проблеми пред бъдещето развитие на този туристически подотрасъл. Материалът е онагледен с карта на България.

Ключови думи: туризъм, аграрен туризъм етапи на развитието му, районни в България, потенциал за аграрен туризъм, перспективи.

BASE AND POSSIBILITIES FOR DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL TOURISM IN BULGARIA.

Abstract:

The article deals with essential characteristics of agricultural tourism first in Europe then worldwide. Bulgaria has base for developing agri-tourism but lacks tradition and experience. Special attention is drawn upon the matters connected development and perspectives in Bulgaria.

Revealed the main problems concerning the development of agricultural tourism in Bulgaria – accommodation, infrastructure and personnel skills.

Keywords: agricultural tourism, Bulgaria, development, potential, perspectives.

1. Аграрният туризъм и формите на прилагането му

Концептуално аграрният туризъм е дефиниран едва в последните десетилетия. Като форма на прилагане на практика могат да бъдат отграничени условно няколко етапа на развитие на тази форма в световен мащаб.

В края на втората половина на XIX век могат да се забележат наченките на първия етап. Може да се твърди, че те се проявяват предимно в Швейцария и частично и епизодично в някои области на Франция, Германия, Австро- Унгария и Италия .

Характерното за този етап е, че потребителите на услугата квартируват в селища от предимно градски тип /където основно се отдават на балнеология и отчасти на зимни спортове, доколкото по обхват те са били развити по това време – според индивидуалната и масово развита спортната култура и съответното инфраструктурно и материално осигуряване/, като по време на престоя си успоредно и предимно епизодично посещават селски местности и се запознават с местния бит и култура и дейностите, свързани с поминъка на местното население. Тези преходи често се извършват пешеходно, а понякога и с конски впрягове. Потребителите на тези услуги са предимно англичани, а малко по-късно и туристи от САЩ.

Джером К. Джером е описал много увлекателно пътуването на един британец с подобна цел в Бавария и Шварцвалд по това време..”Дневник на едно пътешествие” и “Трима на бумел”/.

Ако в началото тази форма се прилага в така наречения “общ вариант”, през втората половина на ХХ век туристите посещават характерни за аграрния сектор обекти по дейности: например в Канада и северните скандинавски страни – ферми за отглеждане на северни елени, в Арабските страни – за камили, в Австралия - за щрауси и кенгуру, в Тайланд и САЩ – за змии, в Ирландия – за расови коне, в Португалия и Мароко – гори за добив на кора от корков дъб / последните две страни са преобладаващи производители в света/.

Вторият етап на развитието на аграрния туризъм се характеризира с настаняването на потребителите в типично селски селища –в частни квартири или малки заведения за подслон /т. н. “семейни пансиони”/ и ежедневно запознаване с основната аграрна дейност на домакините. Приблизително по това време се зараждат и развиват и формите на ловния туризъм, но при по-комфортни условия за подслон, на при активното участие и съдействие на местното население.

Третият етап включва освен характеристиките на предишния, така и пряко включване на туристите /според конкретните възможности и особености/ в основната аграрна дейност на домакините. Обикновено това са предимно в различна степен помощни дейности. /примерът на Копривщица със събиране на сено, на билки и гъби, картофи и други характерните за района природни продукти/.

2. Ретроспекция на развитието на аграрния туризъм в България

Като стопанска дейност аграрният туризъм в България има доста кратка история. Още през 70-те години на изминалия вече век, ако това може да се нарече “аграрен туризъм”, държавното обединение “Балкантурист” прилагаше някои форми, приближаващи се според тогавашните разбирания за този вид дейност.

В по-големите и тогава все още по-населени родопски села чуждестранни туристки се обучаваха в типични за района занаяти, практикувани от жени /например тъкане на китеници/ и изучаваха местния фолклор, като квартируваха в местни къщи и същевременно с това опознаваха селския бит

Друго начинание бе посещенията на села около Троян, запознаване с местния бит и характерните за района народни занаяти, след което следваше маршрут с конски коли до Карлово, посещение на розовите градини, по желание и участие в розобера и заминаване, вече с автобус до Копривщица, а после и до София, откъдето групите отпътуваха окончателно от страната. В този случай успехът бе значително малък и краткосрочен в сравнение с посочения по-горе поради редица проблеми, предимно свързани с осигуряването на коларския превоз и някои неудобства за туристите – “тътрузенето” с конската впряга през Троянския проход и не-

особено изявения ентузиазъм за участие в прибирането на розовата реколта, която (както е известно) се извършва в много ранна утрин..

Както се очакваше, след разпада на “Балкантурист”, а и известно време преди това, тези дейности замряха.

Впрочем, в европейската практика сходни с аграрния туризъм се разбират и ловният и риболовният туризъм. Благоприятното съчетание при тях е настаняване в селски местности и упражняване на съответното хоби. Поради сравнително ограничените възможности за риболовен туризъм у нас от десетилетия се упражняваше ловният туризъм. Недостатъците тук бяха че, първо – непривелигированите чуждестранни ловци обикновено имаха достъп до ограничени ловни полета и в ограничено време през годината, и второ – те се интересуваха предимно от физическия и естетически резултат от лова и се отдаваха /предимно вечер/ повече на неговия “разбор”, отколкото да се запознаят със местния бит и местната култура.

Отпреди няколко години частни туроператорски фирми правят опити за упражняване на малко по-съвременни форми на аграрен туризъм. Това е характерно предимно за някои райони в Рила и Пирин и отчасти в Причерноморските райони / те са обозначени на приложената карта с вертикални щрихи/. Последната година, обаче показва, че в повечето случаи става въпрос за посещения на възрастни чужденци, които предимно опознават района с цел да закупят в него трайно някакъв недвижим имот. А това едва ли е “чистият вид “ на аграрния туризъм. Не е сигурно дали те търсят евтин имот и живот или ще се занимават според възможностите си с някоя подходяща за тях аграрна дейност.

3. Потенциал за развитието на аграрния туризъм в България

За съжаление, все още не е налице обществено, държавно и бизнес мислене за развитието на аграрния туризъм, по-точно някакво съгласуване между трите компонента. Изглежда, че това понятие се разбира или недостатъчно, или от различна гледна точка.

На първо място, съществува възможност за разширяването на териториалния обхват на тази дейност. Освен упоменатите и обозначени на картата вече донякъде относително утвърдени райони, има още някои /не претендираме за изчерпателност/ и други, в които има възможен потенциал:

А/ Причерноморските райони на Север от Балчик до границата с Румъния. Там животът сред селския бит би могъл да се съчетае с морето като място за плажуване и риболов. Последният може да бъде практикуван самостоятелни или съвместно с местните рибари. Има възможности и за практикуване на лов. Това са например селищата Батово, Оброчище, Българево, Камен Бряг, Църква, Дуранкулак, Черноочене и др., като в близост до морето са и с подходящи природни дадености а с някои културно-исторически обекти / напр. Айлата край Камен Бряг/, които биха представлявали туристически интерес. Много от тези селища разполагат с добре обзаведени къщи, а и по-младото поколение е с известен опит в туристическия бизнес. Транспортните връзки от с аерогарата на Варна не биха представлявали особен проблем.

Б/ Русенското Приломие. Привидно разположена в равнината, тази област се характеризира с хълмист терен и екологична чистота. Той е спокоен и донякъде отделен от големи градски центрове, с възможности за лов в съседните райони. В съседство се намират уникални исторически паметници, вписани в списъка на ЮНЕСКО, с подобни на които други страни се гордеят /напр. Обединеното Кралство, Ирландия, Испания и др./. Транспортните връзки с аерогарите Варна, Русе и Горна Оряховица не са тежък проблем.

В/ Берковско-Белоградчишкият район. Характеризира се с чист въздух, умерен климат и подходяща надморска височина за лица с различно здравословно състояние. В съседство се намират интересни природни обекти, като Белоградчишките скали, пещери и др. Възможно е и съчетаване с ловен и балнеоложки туризъм.

Г/ Западно-Средногорският район. Обхваща селищата около Копревщица, Панагюрище и Клисуре. Независимо от наличието на металургична промишленост в близост, той, е защитен от нейното влияние В околностите има все още запазени иглолистни и широколистни гори, в които има изобилие на гъби и горски плодове.

На приложената карта тези четири района са обозначени с наклонени щрихи.

4. Предстоящи проблеми пред развитието на аграрния туризъм в България

Тук ще разгледаме проблеми, които се отнасят не само за последните изброени четири района, но макар и в по-малка степен за районите, които са по-напред в развитието на аграрния туризъм.

Най-общо те могат да бъдат класифицирани в три групи:

А/ Инфраструктурни;

Б/ Финансови;

В/ Кадрови.

Инфраструктурните могат да бъдат разгледани в три аспекта.

Първо, особено в планинските райони, и то в най-атраktivните, пътната мрежа до малките селища не е в най-добро състояние и перспективите за подобряването ѝ са неясни.

Разбира се, тук не можем да генерализираме изводите. Така например селата в Северното Причерноморие и някои в Русенското

Приломие /напр. Бесарабово и Иваново/ са лесно достъпни по сносна пътна мрежа. Но не може да се каже същото и за селищата в Югозападните Родопи или в района между Берковица и Белоградчик.

Второ, много от споменатите “забравени от Бога и от Царя” селища не разполагат и със сносна вътрешно-селищна инфраструктура. Имат чести, и то не само сезонни, проблеми с водоснабдяването и електозахранването, да не говорим за пълен достъп до телевизионни предавания.

Трето, в същите тези селища много от къщите са отдавна изоставени и се нуждаят от основен ремонт.

Вярно е, че голяма част от посетителите, ориентирани към този вид туризъм не очакват особен битов лукс и, че не са много тези, които не могат да прекарат вечерта без CNN или ТВС, но се нуждаят от елементарни битови условия, каквито се предлагат в страните с развит аграрен туризъм.

Финансовите проблеми са свързани почти изцяло с решаването на инфраструктурните. Досега голяма част от средствата за решаването им /предимно за ремонта на къщите/ бяха осигурявани от чужбина по различни проекти. Така например читалището в Копривщица по проект на ПРООН осигури средства за ремонт на редица къщи и се подготви за развитие на аграрен туризъм. Време е обаче, вече да не се разчита единствено на не само на не съвсем бездънните и неограниченото доверие на чуждестранните фондове, а да се намеси и държавата в различни форми, като се има предвид и евентуалния социален ефект – съживяването на живота в редица селища.

Кадровият проблем е в това, че в много от тези селища няма хора, подготвени, както с езикова, така и със социално-битова култура да посрещат чуждестранни туристи. Изключение прави донякъде Севернопричерноморският район. Интересно решение е

намерено пак в Копривщица, където бяха привлечени изселели се в София кореняци – предимно млади хора, главно безработни и пенсионери в активна възраст с известна езикова подготовка, които постегнаха наследствените къщи, които дотогава ги използваха епизодично, предимно през лятото и заработиха постоянно пак през този сезон с чужденци, а през зимата се прибираха в София, препитавайки се предимно на сезонна или почасова работа.

В заключение, може да се каже, че в България има възможности за осъществяването само на втория от изброените в началото на изложението етапи на аграрен туризъм. И в бъдеще третият етап ще се оказва трудно постижим, с изключение на някои ограничени дейности, като главно като помощни /събиране на гъби и горски плодове, помощ при сенокоса и дърводобива, риболова/, и то под контрола на местните стопани и в тяхна помощ/.

